

4^e jaargang 2014
editie gierzwaluw 2

Nieuwsbrief

Vogelwerkgroep IVN Oisterwijk

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk

Inhoud:

- Cameraproject
- gierzwaluwen in de Joanneskerk-
- Zwaluwtoren
- Visuele inspectie Joanneskerk Ketelhuis KVL
- Inventarisatie 2014
- Lezing Raymond Klaassen
- Sloop en renovatie
- Contact

Contact en informatie:

gierzwaluwoisterwijk@gmail.com

Hannie Nilsen

06-450 35 464

Gerard van der Kaa

06-241 98 030

Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk

een samenwerkingsverband tussen vogelwerkgroep IVN Oisterwijk en vogelwerkgroep Midden-Brabant.

Foto: Henk Haans

Beste gierzwaluwliefhouders

Ten tijde van onze vorige nieuwsbrief waren de eerste gierzwaluwen net gearriveerd. Nu zijn ze inmiddels allang weer naar zuidelijk Afrika vertrokken. Iemand die heel veel weet over het trekgedrag van gierzwaluwen is Raymond Klaassen. Binnenkort zal hij een lezing voor ons verzorgen, meer daarover in deze nieuwsbrief.

Ook de resultaten van ons cameraproject komen aan bod. Het was een leuke en boeiende ervaring om de activiteiten in zoveel gierzwaluwkasten van dichtbij te kunnen volgen. In deze nieuwsbrief vertellen we er meer over maar hopelijk kunnen we volgend jaar iedereen de mogelijkheid bieden zelf een kijkje te nemen.

Omdat er dit jaar geen apart jaarverslag gemaakt zal worden, staat in deze nieuwsbrief extra informatie over onze projecten. Voor meer informatie kunt u ons altijd contacteren via ons mailadres.

Veel leesplezier, Gerard en Hannie

Cameraproject in de Joanneskerk

In onze vorige nieuwsbrief hebben we het een en ander verteld over het hoe en waarom van ons cameraproject. De beelden die we toen konden laten zien, waren nog niet erg spannend: lege kasten, spreekwvandalen en op de valreep de eerste gierzwaluw. Nu hebben we tientallen filmpjes en honderden printscreens die we in de loop van de winter verder zullen analyseren. Nog veel werk dus maar we kunnen nu al zeggen dat het project een groot succes is.

Op de eerste plaats was het een goed gierzwaluwseizoen. Het vorige seizoen (2013) was een slecht jaar voor de gierzwaluw. Overal was er sprake van mislukte broedsels en dode gierzwaluwen, ook in onze kasten. Er waren weliswaar 13 kasten bezet, met in 8 kasten een broedgeval, maar uiteindelijk vlogen er slechts 9 jongen uit. Drie broedgevallen mislukten, in één kast werden de eieren in de steek gelaten, in 2 andere kasten vonden we 2x 2 dode, bijna vliegvlugge jongen. Ook een adulte vogel werd dood in de kast gevonden.

Dit jaar waren 10 kasten bewoond waarvan 9 broedgevallen. Slechts één broedgeval mislukte, 20 jongen vlogen uit.

OVERZICHT KASTEN GIERZWALUW JOANNESKERK 2005-2014

	2005/2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
kast 1	spreeuw	spreeuw	spreeuw	spreeuw		spreeuw	spreeuw	-	zoekers, gz uit kast 2
kast 2	2 jongen	3 jongen	3 jongen	1 jong	3 jongen	3 jongen	3 jongen	2 jongen	3 jongen
kast 3						nestbouw	3 jongen	1 adult	zoekers
kast 4			2 jongen	3 jongen	2+1 jong	2+1 jong	2 jongen	1 jong	3 jongen
kast 5		gz	3 jongen	2 jongen	2 jongen	2 jongen	3 jongen	2 jongen	3 jongen
kast 6						2 jongen	2 jongen	2 jongen, dood	3 jongen
kast 7			2 eitjes	3 jongen	3 jongen	3 jongen	3 jongen	adult, dood	2 jongen
kast 8				2 gz	2 jongen	1 jong	2 jongen	2 jongen	1 jong
kast 9							nestbouw	2 jongen, dood	3 jongen
kast 10						1 jong	2 jongen	koppel, niet gebroed	koppel, eieren uit nest verwijderd
kast 11							-	randje	zoekers, koppel
kast 12					2 dode jongen	2 jongen	2 jongen	koppel, niet gebroed	zoekers
kast 13							2 eitjes	2 eitjes	koppel, nestbouw, geen eieren
kast 14							-	2 jongen	3 jongen
kast 15							-	-	zoekers, koppel 1x overnacht
kast 16							-	-	zoekers
Aantal bezette kasten	1	2	4	5	6	9	11	13	10
Broedgevallen	1	1	4	4	6	8	10	8	9
Geslaagde broedgevallen	1	1	3	4	5	8	9	5	8
Totaal aantal jongen	2	3	8	9	12 + 1	16 + 1	22	9	20
Gemiddeld aantal jongen	2	3	2,7	2,3	2,4	2	2,4	1,8	2,5

Drie mei arriveerden in de Joanneskerk de eerste gierzwaluwen en op 9 mei waren 9 kasten bezet. In sommige kasten zagen we dat er de dag na aankomst van de eerste vogel al een koppel aanwezig was, in andere kasten duurde het 4-8 dagen voordat de tweede vogel aankwam. Half mei waren er 7 koppels en nog twee weken later lagen er in deze zeven kasten 20 eitjes. Helaas werden in één kast de eieren door de vogels uit de nestkom, en later zelfs uit de kast verwijderd maar in de andere broedruimtes verliep alles volgens het boekje en vlogen er eind juli 17 jongen uit. Slechts één bebroed ei kwam niet uit.

Tot zover niets nieuws vergeleken met vorige jaren. Maar omdat we nu ook camera's in de lege kasten hadden, doordat iedere camera voorzien was van een bewegingsmelder en omdat we thuis de beelden live konden bekijken en terugkijken, zagen we nu veel meer. Ook het feit dat we film hadden in plaats van losse beelden droeg hier aan bij.

Vanaf eind mei werden de lege kasten bezocht door zoekers waarbij vooral de kasten in het bovenste galmgat in trek waren. In kast 1 en 3 werd weinig gierzwaluwactiviteit gezien. Begin juli waren de zoekers verdwenen maar tot onze grote verbazing zagen we vanaf 14 juli plotseling gierzwaluwen in kast 1. Nu hadden we eerder al gezien dat de vogels uit kast 2 via een binnendoorgangetje hier het nestmateriaal weghaalden en inderdaad, ook nu waren het de vogels uit kast 2 die het duidelijk wel prettig vonden om er een extra kamer bij te hebben. Hiermee was ook het raadsel van de uitwerpselen (Want waar kwamen die uitwerpselen vandaan in kasten waarin niet gebroed was?) opgelost.

Het koppel uit kast 2 met drie jongen verdeelt zich 's nachts over 2 kasten

Ook de camera's in kast 7 en 8, eveneens naast elkaar gelegen, leverden bijzondere beelden. In kast 8 was er al op 10 mei een koppel aanwezig dat iedere nacht in de kast overnachtte. Tot ruim een week later in kast 7 ook een gierzwaluw arriveerde. Toen zaten er beurtelings 2 vogels in kast 7 en 8 en werd er in kast 7 zelfs een ei gelegd. Dat overigens ook meteen verwijderd werd. Pas toen er begin juni een vierde adult arriveerde, werden in beide kasten eieren gelegd. Late legfels dus (7/10 juni en 17/18 juni) en late jongen. Spannend want vorig jaar vertrokken alle adulte vogels begin augustus naar het zuiden waardoor 4 jongen van honger omkwamen. Maar gelukkig bleven dit jaar de oudervogels voeren totdat 19 augustus het laatste jong vertrok. Diezelfde dag vertrok ook de laatste adult.

De gierzwaluw uit kast 13, die als eerste aangekomen was, verdween na 2 weken. Ongeveer tegelijkertijd zagen we de 2e vogel in een andere kast. Maar of dat dezelfde gierzwaluw was? Het blijven veronderstellingen. Gelukkig kwam er begin juni alsnog een paartje in kast 13 dat tot eind juli iedere nacht in de kast overnacht heeft. Dus hopelijk komen ze volgend jaar terug om te broeden.

Ook in kast 10 is vanaf begin mei tot eind juli een paartje gierzwaluw aanwezig geweest. Er werden zelfs eieren gelegd maar deze werden door de vogels zelf uit de nestkom en uit de kast verwijderd. Waarom ze dat deden was niet duidelijk.

In de andere niet-bewoonde kasten hebben we vooral in de maand juni regelmatig gierzwaluwen gezien maar er hebben geen vogels overnacht. Ruim op tijd voor zonsondergang vlogen ze de kast binnen om vervolgens 's avonds laat, als het echt donker was en er geen zoekers meer waren, weer naar buiten te verdwijnen. Op zoek naar een partner?

Wat hebben we nog meer gezien?

Felle gevechten tussen gierzwaluwen onderling maar ook drie adulte vogels, samen vreedzaam in een kast. We hebben jongen enthousiast allerlei oefeningen zien doen om hun borst- en rugspieren te versterken, we hebben gezien hoe de jongen gevoerd werden en hoe ze iedere nacht met zijn allen in de kast overnachtten.

Het was erg makkelijk dat we alle kasten thuis via de computer konden observeren. Op zeker moment zagen we dat rond 11 uur 's ochtends plotseling alle adulte vogels de kasten binnen kwamen en plaats namen in de invliegopening of er vlakbij. Op hetzelfde moment belde Gerard vanuit de kerk om te vertellen dat er een ongekend grote groep zoekers (50-100 vogels) rond de toren vloog. Een leuke waarneming.

Ons project bleek onverwachts ook meteen praktisch nut te hebben toen de Dienst Regelingen van het ministerie Economische Zaken, Landbouw en Innovatie documentatie zocht over de tijd dat gierzwaluwen het beste te inventariseren zijn. Zij hadden deze informatie nodig om een inventarisatiehandleiding te maken voor ecologische adviesbureaus. Met behulp van printscreens van het kastenoverzicht op vaste tijden konden we aannemelijk maken dat de meeste vogels het uur voor zonsondergang hun broedruimte opzoeken om daar te overnachten.

Momenteel zijn we bezig het materiaal te ordenen. Een aantal filmpjes zullen we op YouTube plaatsen, daarnaast zullen we een verslag met foto's van dag tot dag maken. Ook hebben we een schematisch overzicht waarop de belangrijkste informatie te vinden is. Als u geïnteresseerd bent, kunt u dit (digitale) overzicht en het verslag bij ons opvragen.

Daarnaast is één van de vrijwilligers momenteel bezig een powerpointpresentatie van 'onze' gierzwaluwen te maken.

Zwaluwtoeren

Met de hulp van de werkgroepen Landschapsbeheer IVN Oisterwijk en Beheer Kleine Landschapselementen en natuurlijk onze eigen vrijwilligers heeft het terrein rond de toren een voorjaarsbeurt gekregen. Er werd hard gewerkt: dode struiken in de haag werden vervangen, onkruid werd gewied en het stukje grond waarop de toren staat, werd helemaal kaal gemaakt zodat de huiszwaluwen leem zouden kunnen vinden. Ook werd er gemaaid en voor zover nodig opnieuw een uitgekiend mengsel akkerzaden ingezaaid. Dit zaaimengsel werd beschikbaar gesteld door Brabants Landschap.

Helaas hebben onze inspanningen nog niet tot het gewenste resultaat geleid. De nestkasten worden bezocht door mezen, er worden af en toe boomkruipers en huismussen op en rond de toren gezien en er zitten volop bruine kikkers in de sloot. Gierzwaluwen foerageren regelmatig rond de toren, maar invliegers zijn niet waargenomen. En nadat in 2013 de huiszwaluwnesten in de directe nabijheid zijn gepredeerd door de grote bonte specht, broeden er geen huiszwaluwen meer in de directe omgeving van de toren.

Maar in feite is deze 'leegstand' de normale gang van zaken. Dit soort broedplaatsen moet ontdekt worden door de vogels en het is algemeen bekend dat dit vele jaren kan duren.

Ter vergelijking: in Oisterwijk zijn in 2004 ongeveer 50 kasten opgehangen. De kasten aan de brandweertoren waren vrijwel meteen bezet, vorig jaar was er één broedgeval in de kasten aan de oude huishoudschool, dit jaar waren er dat twee maar de kasten aan het gemeentehuis zijn tot op heden niet ontdekt*. Terwijl daar juist de meeste gierzwaluwen gezien worden.

Binnenkort zal er nog een visuele inspectie van de nestkasten plaats vinden waarbij we kijken naar tekenen van bewoning zoals uitwerpselen, (beginnende) nestbouw, eischalen of onbebroede eieren en dergelijke.

* net voor het versturen van deze nieuwsbrief, dus ruim na het seizoen kregen we een melding dat men bij een van de kasten aan het gemeentehuis in Oisterwijk een gierzwaluw in had zien vliegen. Dit zou dan na 10 jaar het eerste broedgeval in die kasten zijn. Volgend jaar zullen we dit zeker in de gaten houden.

Visuele inspectie van gierzwaluwkasten

Een visuele inspectie **na** het broedseizoen levert vaak extra informatie op over het al dan niet bewoond zijn van de kasten. Dit kan een prima hulpmiddel zijn bij het inventariseren.

Bij de Joanneskerk leverde de inspectie dit jaar vrijwel geen nieuwe informatie op. Nadat we de kasten het hele seizoen via camera's in de gaten hadden gehouden, was dit natuurlijk niet onverwacht. Het meest opvallende was de geringe hoeveelheid uitwerpselen in vergelijking met eerdere jaren en de vondst van poppen van de gierzwaluwuisvlieg (12 poppen verdeeld over 3 kasten) die we eerder niet aangetroffen hebben.

Inspectie van de kasten in het ketelhuis van de KVL maakte duidelijk dat de kasten gebruikt worden door spreeuwen, mezen en mussen. We vonden veel nestmateriaal maar of er ook is gebroed, was niet duidelijk. Dat er spreeuwen daadwerkelijk gebroed hebben, lijkt onwaarschijnlijk. Evenals vorig jaar vonden we wel een aantal overwinterende vlinders in de kasten.

In de loop van de komende maanden zullen we zoals ieder jaar ook nog samen met Marjos Mourmans de gierzwaluwkasten in kasteel Waardenburg controleren.

Inventarisatie 2014

Door verschillende omstandigheden zoals het cameraproject in de Joanneskerk, was er dit jaar weinig tijd om actief op zoek gaan naar broedplaatsen van de gierzwaluw. Incidenteel zijn hier en daar invliegers gezien, deze zijn uiteraard geregistreerd.

Mocht u broedplaatsen weten, in Oisterwijk, Moergestel of elders, laat het ons horen. Wij zullen er voor zorgen dat deze plaatsen geregistreerd worden waardoor betere bescherming mogelijk is.

Lezing

In ons jaarverslag 2013 kon u lezen over een onderzoek waarbij gierzwaluwen op hun trekroutes gevolgd werden met behulp van dataloggers. Dit onderzoek wordt gecoördineerd door de universiteit in Lund. In Nederland houdt Raymond Klaassen, verbonden aan deze universiteit, zich bezig met dit onderzoek.

Wij zijn blij dat Raymond bereid was voor ons een lezing over dit onderzoek te houden. Wilt u hier meer over weten of hebt u vragen hierover, kom dan op 13 november naar De Gastenbosch in Helvoirt. De lezing begint om 20.00 maar de zaal is open vanaf 19.30 zodat er mogelijkheid is om informatie over de gierzwaluw te bekijken of vragen te stellen over onze projecten. Of natuurlijk om gewoon een kopje koffie te drinken.

Iedereen is welkom, de toegang is gratis.

Wilt u vast meer lezen over dit onderwerp? Op de site van IVN Oisterwijk (werkgroepen, vogelwerkgroep) vindt u onderaan de pagina ons jaarverslag 2013. Op pagina 55 staat een artikel over dit onderzoek. Ook op de site van vogelwerkgroep Midden-Brabant vindt u onze jaarverslagen.

Renovatie en/of sloop

Regelmatig worden wij bij sloop of renovatie om advies gevraagd. Vaak zijn de werkzaamheden dan al begonnen en weet men enkel te vertellen dat 'er veel gierzwaluwen zijn en dat die onder de pannen zitten'. Waar de gierzwaluwen precies broeden is dan niet bekend en dan is het voor ons moeilijk om adequaat te handelen. Of nog erger, men heeft al nieuwe voorzieningen getroffen die niet geschikt zijn voor gierzwaluwen bijvoorbeeld pannen met invliegheufjes op een dak dat hier niet geschikt voor is.. Deze nestplaatsen worden veel te warm waardoor de broedsels vaak zullen mislukken.

Bescherming van de gierzwaluw is geregeld in de wet maar daarvoor is het noodzakelijk dat er voldoende informatie is over de aanwezigheid van gierzwaluwen. Dit lukt het beste als we tijdig op de hoogte zijn renovaties. Dan kunnen wij ook een passend advies geven.

Dus weet u dat er ergens in een gierzwaluwrijke buurt gesloopt of gerenoveerd wordt, laat het ons dan zo spoedig mogelijk weten.

Contact

Voor vragen, tips en meldingen kunt u ons mailen via gierzwaluwoisterwijk@gmail.com.

Meer informatie vindt u ook op:

- <http://www.ivnoisterwijk.nl/index.php?p=werkgroepen&s=44>
- <http://www.vwgmiddenbrabant.nl/werkgroepen/gierzwaluw/>